

Роман Андрійовський, префект з навчання і викладач

Нещодавно, 19 квітня 2011 р.Б., офіційне Інтернет-представництво УГКЦ сповістило, що Блаженніший Святослав з нагоди сходження на Київський Предстоятельський престол надіслав «листи сопричастя» до Предстоятелів східних католицьких Патріарших і Верховно-Архиєпископських Церков. Як сказано в офіційному повідомленні, у своїх перших «листах сопричастя» Глава УГКЦ, зокрема написав: «Чудові відносини, встановлені з Вами моїм шанованим попередником, становлять також для мене упривілейований спосіб продовження спільного шляху, обміну досвідом та новинами задля укріплення спільних позицій, які б зміцнили нашу ідентичність у Вселенській Церкві, у світі та в екуменічному діалозі. Плекаю надію, що велика відкритість, виявлена до цього моменту, не лише збережеться, а й розвинеться ще краще». Цей на перший погляд суто протокольний жест Глави УГКЦ, Верховного Архиєпископа Києво-Галицького, Митрополита Київського, єпископа Кам'янця-Подільського має глибоку богословську вагу та важливе екуменічне значення.

Історія знає практику, коли Глави Помісних Церков після свого обрання обмінювалися т.зв. *litterae communionis*, тобто «листами сопричастя», виявляючи церковну єдність між собою і між Церквами, котрі вони представляли. Включаючи новообраного Предстоятеля у свої диптихи, інші Церкви визнавали єдність з ним у вірі та таїнствах. Це було способом введення якоїсь Церкви у сопричастя (*communio*) з іншими Церквами. Зрозуміло, що особливе значення в цьому сенсі мало сопричастя з апостольськими Церквами, передовсім із Римською як «першою в любові». Згодом у Католицькій Церкві утвердився еклезіологічний централізм, одним з проявів якого було те, що єдино можливим засобом збереження єдності Вселенської Церкви вважалося безпосереднє надання влади Римським Архиєреєм. Наслідком цього стало те, що Папа вручав новообраним східним Патріархам палій (*pallium*), без якого ті не могли ні скликати патріарший Синод, ні поставляти єпископів. По-суті, так вони ототожнювалися з митрополитами Латинської Церкви.

Важливий кроку у напрямі переосмислення такої еклезіології зробив II Ватиканський Собор, котрий наново відкрив важливість еклезіологічного поняття помісності і наголосив на принципі «єдність в різноманітності». Як наслідок, у Кодексі Канонів Східних Церков, що вступив у силу у 1991, зникає вимога до Патріархів отримувати палій як несумісна з гідністю патріаршої влади. Натомість згідно з кан.76§2 новий Патріарх зобов'язаний власноручно підписаним листом просити Римського Архиєрея про церковне сопричастя (*communio ecclesiastica*). Канонічне право (Кан.76 § 1) також приписує, щоб Синод Єпископів патріаршої Церкви синодальним листом якнайшвидше повідомив Римського Архиєрея про канонічне проведення виборів та інтронізації, а також про визнання віри й обітницю сумлінно виконувати свій уряд, що їх новий Патріарх склав

перед Синодом, відповідно до затверджених формул. Подібні синодальні листи щодо проведення виборів також мають надсилатися Патріярхам інших східних Церков. Стосовно ж Верховних Архієпископів існує припис кан. 153 § 2, згідно з яким вони повинні просити Римського Архієрея про затвердження свого обрання. Порівнявши офіційний прес-реліз з історичними свідченнями та існуючою католицькою канонічною практикою, стає зрозумілим, що Блаженніший Святослав не обмежується буквою канону, а фактом надсилання «листів сопричастя» до всіх Предстоятелів східних католицьких Патріарших і Верховно-Архієпископських Церков наповнює її новим духом, повертаючись до практики I тисячоліття та впроваджуючи в життя еклезіологію, накреслену Отцями II Ватиканського Собору. В зв'язку з цим хотілося б акцентувати на деяких важливих аспектах цього кроку нового Глави УГКЦ.

1. В певному сенсі можна говорити про новизну цього кроку Блаженнішого Святослава, яка полягає в тому, що він після свого обрання не обмежується лише проханням до Папи Римського про затвердження свого вибору, як цього вимагає канонічна практика Католицької Церкви, а звертається до всіх Предстоятелів Церков католицького сопричастя (патріархів і Верховних Архієпископів), хоч цього у нього й не вимагають канони Церкви. Думаю, що цей його жест можна відчитати як прохання про сопричастя. Цікаво, чи саме так відчитують його адресати листів? Чи надішлють листи-відповіді, обмінюючись сопричастям? Якщо так, то це буде значним поступом у розвитку еклезіології сопричастя.

2. Цікаво, що Блаженніший Святослав розіслав свої «листи сопричастя» і Патріярхам, і Верховним Архієпископам. На перший погляд це не дивно, адже згідно з теперішнім католицьким канонічним правом єдиною відмінністю між цими титулами є процедура їх обрання, а точніше затвердження вибору (для Верховного Архієпископа – пор.кан. 153) чи отримання церковного єднання (для Патріарха – пор. канн.75 - 77). Водночас не треба забувати, що зі сторони представників Східних Церков часто звучать нарікання, що сам титул «Верховний Архієпископ» є чужим для східної еклезіології; значно ж органічніше вплітається в східну церковну традицію титул «Патріарх», адже, як сказано в Декреті II Ватиканського Собору про Східні Церкви, «патріархальна інституція в Східних Церквах є традиційною формою управи» (*Orientalium Ecclesiarum*, п.11). Саме тому сьогодні багато-хто називає Предстоятеля УГКЦ Патріархом; так само звершується його літургійне поминання. З огляду на складну історію змагань УГКЦ за визнання іншими Помісними Церквами її Патріаршої гідності такий спосіб поминання набирає особливого значення, бо, як зазначив владика Богдан (Дзюрах), Секретар Синоду Єпископів УГКЦ, є «не тільки ствердженням певного факту, а й висловленням прохання до Господа, щоб Він нам зіслав те, що ще нам потрібне для повноти патріаршого статусу». Чи не варто тоді вважати цей крок Блаженнішого Святослава ще одним аргументом на користь того, що розрізнення між Патріархом і Верховним Архієпископом недоречне? Чи не є це одним зі способів виконання того, що новий Глава УГКЦ пообіцяв в одному з перших своїх інтерв'ю: «Я буду будувати Патріархат. (...) Патріархат ніколи не спускається згори, він завжди виростає знизу»?

3. Надсилаючи «листи сопричастя», Блаженніший Святослав ще раз пропонує осмислити церковну єдність в термінах церковного сопричастя. Сьогодні, не тільки серед мирян,

але й в середовищі духовенства та поміж богословів часто можна почути переважно терміни «Католицька Церква» і «Православна Церква» або «православ'я» і «католицтво». Нажаль, мало-хто усвідомлює, що насправді існують декілька католицьких (наприклад, Римо-Католицька, Коптська, Сиро-маланкарська, УГКЦ і т. д.) і декілька православних Церков (Константинопольська, Сербська, Російська, Румунська і т.д.). Існують окремі Церкви, котрі взаємно визнають себе і не визнають інших, хоча, здавалося б, мають одну віру (confessio) – маю на увазі розрізнення між т.зв. канонічними і неканонічними Церквами... Натомість, окремі Церкви, що належать до різних «конфесій», насправді мають дуже багато спільного між собою. Тому сьогодні все частіше лунають голоси про необхідність вийти поза рамки «конфесійної еклезіології» і поглибити «еклезіологію сопричастя». У контексті цієї еклезіології правильніше було б вести мову не просто про єдність (unitas), а про сопричастя (communio) Церков, бо це відкриває ширші перспективи для екуменічного діалогу. Надсиланням листів Предстоятелям найбільших Східних Католицьких Церков Блаженніший Святослав ніби підкреслює, що Католицька Церква – не моноліт або сплав різних обрядів, а сопричастя Помісних Церков, що «втішаються власним правопорядком, літургійним обрядом, богословською та духовною спадщиною» (пор. Догматична Конституція II Ватиканського Собору про Церкву *Lumen Gentium*, 23). Чи не є цей крок заклик до зростання у цій свідомості?

4. Офіційний прес-реліз говорить про те, що Глава УГКЦ надіслав листи сопричастя лише до Предстоятелів Східних Католицьких Церков. Широкому загалу залишається невідомим, чи звернувся він з подібними листами до Глав східних некатолицьких Церков, а зокрема до Предстоятелів Церков «свято-Володимирового хрещення». Водночас таке його звернення було б, з однієї сторони, закономірним, а з іншої – інноваційним. Закономірним, бо логічно розвивало б служіння попереднього Предстоятеля УГКЦ - Блаженнішого Любомира. Інноваційним, бо було б першим кроком на шляху до творення сопричастя Церков київської традиції. Необхідні підвалини для цього вже закладено. Згадаймо, 26 квітня 2008 р. Блаженніший Любомир звернувся листом до Блаженнішого Митрополита Володимира, Предстоятеля УПЦ (в сопричасті з Російською Церквою), запропонувавши «спільно розробити пропозиції щодо розвитку сопричастя з Церквами Царгороду, Риму і Москви» на таких засадах: «1. Помісна Українська Церква, яка існує сопричастям Церков київської традиції, визнає Царгородську, Римську і Московську Церкви Церквами-Сестрами; 2. Церкви Царгороду, Риму і Москви визнають об'єднану помісну Українську Церкву Церквою-Сестрою; 3. Помісна Українська Церква і Церкви-Сестри Царгорода, Риму і Москви спільно визнають одні в одних єдність віри семи Вселенських Соборів і благодатність святих Таїнств». Тоді відповідь священноначалія УПЦ була досить прохолодною. Сьогодні ж можна було б очікувати на більш відкриту позицію українських православних Церков, особливо беручи до уваги те, що на чині возведення на престол Глави УГКЦ були присутні представники кожної з них (УПЦ КП була навіть представлена своїм Предстоятелем); і це багато спостерігачів вважають досить обнадійливим жестом для розвитку міжцерковних стосунків. Звернення Блаженнішого Святослава з листами сопричастя хоча б до Предстоятелів Церков свято-Володимирового хрещення було б сміливим профетичним знаком, бо вже сьогодні зробило б реальний крок (прецедент) у напрямку до відновлення єдиної Помісної Київської Церкви, про необхідність чого говорять і в УПЦ, і в УПЦ КП, і в УАПЦ, і

в УГКЦ, але, нажаль, поки-що, швидше, на теоретичному рівні. Тому цікаво, чи були надіслані такі листи? А може ще будуть?

Постійна адреса статті:

<http://dds.edu.ua/ua/articles/2/rizne/747-litterae-communionis-2011.html>